

שְׂמֵחִים וְשָׂמֵחִים
 Kedves olvasóinknak,
 izraeli barátainknak,
 hittestvéreinknek
 egészségben gazdag,
 boldog új esztendőt kívánunk!

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

SCHWEITZER JÓZSEF NY. ORSZ. FŐRABBI

Hikon likrát elohechá Jiszráél Készülj Istened elé, Izrael!

A Szentírás eképpen szólít bennünket ezekben a napokban, amikor küszöbön áll az ős, a lombhullás ideje, de Izrael szívében új esztendő reménye sugárzik, az engesztelőnap fenségének áhítata kezd épülni lelkünkben, készülünk a szent napokra.

A lelkiismeret-vizsgálat, az imádság és a reménység ideje ez.

Ezek közül az eszmények közül most az imádságról szeretnék szólni.

Hitmemut hatefilá, magyarul Az imádság magasztalása című elmélkedő műben olvassuk többek között az alábbi talmudi történetet (Berachot, 34.a). A két Szentély lerombolása után a zsidóságnak új életseményeket és tanításokat a javnei főiskolát megalapozó Jochanan ben Zakkáj adott, akinek a felesége meglehetősen kritikus szellemű aszszony volt. Ezt a furcsa kijelentést vágta férje fejébe: olyan vagy, mint a kollégád, Chanina, azaz nem vagy felette álló, mire a bántott férj, Jochanan így felelt: Chanina olyan, mint a fejedelem a nagy király palotájában, ahová csak engedelmével léphet be, én pedig olyan vagyok, mint a szolga, aki minden különös engedély nélkül jár s kél ottan.

A rejtelmes választ a Szentírás és a Talmud legnagyobb magyarázója, Rási oldja meg, a következőképpen.

A nagy király, azaz a Mindenható templomában előbbre való az ott napoként megforduló szolga, mint a ritkán odatévedő előkelőség. Ebből következik, hogy az imádság, az istenszolgálat, az ávodás és a szolga, az *eved* ugyanabból a héber szótövből származik. Jó tehát az Isten házában, Isten szolgájaként imádsággal szolgálni, hívni a Mindenhatót.

Kimondatlanul is arra tanít ez a történet, hogy légy ott minél gyakoribb vendég, s gyermekeidet is erre neveljed.

A napokban fennállásának 150. évfordulóját ünneplő Dohány utcai zsinagóga másfél évszázados története során az imádkozók különféle gyülekezetét láthatta falai között, megfelelően a zsidó történelem sorsfordulóinak.

Az avatás nagyszerűségéről az Egyenlőség című felekezeti lap számol be (Az ezredév. Magyar Tallózó-sorozat. Magvető Könyvkiadó, 1979). Többek között arról olvashatunk, hogy a férfiak frakköltönyben, fekete szalonruhában, a hölgyek a legdíszebb öltözékeikben érkeztek erre az ünnepségre, a zsidó társadalmi előkelőségek díszmagyarban pompáztak. Az előljárói padokat is a panyókára vetett díszmagyaros urak töltötték meg. Ezek a híradások és sok más hasonló olvashatóak az egykori felekezeti lapban.

Másfél évszázad után hajlamosak vagyunk annak elgondolására, mi mindent láttak ezek a falak a mögöttünk hagyott 150 év alatt.

Látták a díszmagyaros notabilitásokat, majd a két világháború között, egyre komoruló é alatt, de látták az előljárói padokból fénylő cilindreket, majd 1944 márciusa után látták,

hogy a talmi csillogású cilinderek lekerültek a fejeikről, de felkerültek a kabátokra a sárga csillagok, és azzal együtt a pesti zsidóság másik büszkeségéből, a Rumbach utcai zsinagógából is zsidók gyűjtőtáborra lett. Majd ez a rettenet is elmúlt, hogy most ismét az áhítatnak, az imádságnak és a tanításnak szentélye legyen ez a csodálatos templom.

De mi, akik még élünk azok közül, akik ebben a templomban töltöttük 1944 Kol Nidré estjét, a szó szoros értelmében bélyeges seregként hallgattuk Hevesi Ferenc sírásba csukló prédikációját, amikor az árván maradt zsinagógák tömegéről és híveik sorsáról beszélt.

Ekképpen követtük Ábrahámsóhn Manó főként szívét tépő imádságát is, koszvévu böszéfer cháim tauvim, Atyánk, írd be bennünket az Élet Könyvébe.

Ez a Kol Nidré azóta is végigkísér életemen, nyilván valamennyiünket, akik ilyen vagy ennél sokkal retentesebb Kol Nidré emlékeivel küzdenek 1944-ből.

Jó dolog, amiképpen ez a kiinduló tanításból kitetszik, az Úr szolgájának lenni, de retentő ember szolgájaként élni.

Ávdi átá, szolgálj vagy Te, Izrael, így üzen prófétájával a Mindenható.

(folytatás a 2. oldalon)

FELDMÁJER PÉTER

Az imádság és jótékonyosság elűzik a gonosz végzetet

Minden évben tisri havának első napján a Muszaf-imában együtt mondja a közösség:

בראש השנה יכתובן וביום צום כפור יחתמוון, כמה יעברון, וכמה יבראוון, מי יחיה, ומי ימות, מי בקצו, ומי לא בקצו, מי במים, ומי באש, מי בחרב, ומי בחיה, מי ברעב, ומי בצמא, מי ברעש, ומי במגפה, מי בחניקה, ומי בסקילה, מי ינוח, ומי ינוע, מי ישקט, ומי יטרף, מי ישלו, ומי יתיסר, מי יעני, ומי יעשר, ומי ישפל, ומי ירום,

„Ros Hásónó napján Írásba szedik és az engesztelő böjtnapon pecséttel erősítik, hányan vesznek el és hányan teremtetnek, ki éljen és ki haljon, ki magas életkorban, ki fiatal korban, ki vízben és ki tűzben, ki kard által és ki vadállat által, ki éhség által és ki

szomjúság által, ki vihar által és ki járvány által, ki megfojtás által és ki megkövezés által; ki pihenhet és ki

nek kell lótni-futni, ki nyugodhat és ki faggattatik, ki vigadhat és ki szenved, ki szegényedik meg és ki gazdagszik meg, ki aláztatik és ki magasztaltatik...”

Bizony, sorsunk a Jóteremtő kezében van, és Ő ítéli meg minden cselekedetünket.

Most ritka évet hagyunk magunk mögött, hiszen egy ember életében talán kétszer adatik meg, hogy megérje a nap ciklusának végét és az újrakezdést.

Az Örökkévaló által teremtett nagy égi körforgásban csak minden 28. évben tér vissza a nap oda, ahol akkor volt a teremtés negyedik napján, amikor megteremtett, hogy ismét elkezdje a meleget és életet adó útját.

A megújuló holdat mindig köszöntjük Rajs Chajdeskor, s az évről évre visszatérő ünnepeink belátható időn belül emlékeztetnek bennünket arra, amit úgyis tudunk, hiszen látjuk az évszakok változását, a természet megújulását és pusztulását.

Ez a 28 éves ciklus azonban akkora, hogy azt a szokásos emberi ésszel már szinte fel sem tudjuk fogni, s készülünk senki sem lehet biztos abban, hogy megéri a következő megújulást.

Az elmúlt év ismételt bizonyította, hogy csak az ősi tradíciók megtartása, az eleink által kialakított szokások követése lehet az az út, amelyet követnünk kell, mert minden más esetben elsüllyedünk az idő tengerében.

A reánk támadók, bennünket szidalmazók bármilyen nyugtalanságot és fájdalomt okoznak is, valódi céljukat nem érhetik el.

Az elmúlt évtizedekben felnőtt Magyarországon is egy olyan szabad nemzedék, amelyik büszkén vállalja zsidóságát, kiáll magáért és kiáll Izrael házáért.

A gyalázkodók nem értik, hogy szavaikkal nemcsak saját magukat, hanem egész Magyarországot járatták le.

(folytatás a 2. oldalon)

Újévi üdvözlőlapp a százéves Tel-Avivból

STREIT SÁNDOR

Az ünnep

Négyféle újévet tartunk számon, melyeknek más és más az időpontja, és a jelentősége is.

Melyek ezek?

Nisán hónap elseje „a királyok és ünnepek újéve” (a Tóra ezzel kezdő számolni a hónapokat).

Elul hónap elseje „a tizedek újéve” (a sófárfűjás kezdete).

Tisri hónap elseje „a zsinagógai új-év” (a teremtés ünnepe, a zsidó naptári év kezdete).

Svát hónap 15-e „a fák újéve” (a természet megújódása).

Ilyenkor, nyár végén, ősze elején, mindig tisri elsejére gondolunk, hiszen minden hívő zsidó ember erre készül már az ünnepet megelőző

egész elul hónapban, amely a megtérés jegyében telik el, és felkészülünk a közelgő „felelmetes napokra”.

Rajs hásonó szó szerinti fordításban az év feje, és ez vonatkozhat kizárólag az ünnepre, de az egész tisri hónapra is. Az ünnepet megelőző hónapban minden nap – kivéve szombaton – felhangzik a sófár hangja a zsinagógákban. A sófárról azt kell tudni, hogy ősi zsidó hangszer, amely nem más, mint egy kosznak a szarva. A Talmud szerint ez a koszarv emlékeztet bennünket arra a kosra, amelyet Ábrahám áldozott fel fia, Izsák helyett. Rajs hásonókor a Múszef ima keretében fűjük meg a sófárt, és 100 hangot szokás végighallgatni, de a háláchá

szerint legalább 30 hangot kell fűjni és a közösségnek meghallgatni. A sófárt háromféleképpen szokás megszólaltatni: tökió, svorim, törüó. Természetesen amikor az ünnep szombatára esik, mint ahogy ebben az évben, akkor tilos sófárt fűjni, csak másnap lehetséges.

Az ünnep egyik elnevezése: jajm hátörüó, a kürtölés napja, ami arra emlékeztet bennünket, hogy a Mindenható mellettünk áll és megsegít a bajban, ezért nevezhetjük a biztató sófárhang napjának rajs hásonó ünnepét.

Az ünnep másik elnevezése: jajm hárasz ajlom, a világ születésének napja, mert a hagyomány szerint ezen a napon alkotta meg az Örökkévaló az első embert.

Nevezhetjük rajs hásonót hosszú napnak is, mert tisri elseje és második hitünk szerint egy napnak tekintendő. Ez az ünnep Izraelben is kétnapos, sok

más ünnepel ellentétben, amelyek csak Erecen kívül kétnaposak.

Az ünnep következő elnevezése: jajm hadin, az ítélet napja. Ezen a napon kezdődik a hagyomány szerint és tíz napig tart az Örökkévaló előtti számadás. A Mindenható ezekben a napokban határozza meg az elkövetkező évre a sorsunkat, megítél minden egyes embert és teremtényt a földön.

Három dolog vezérelheti az embert jó irányba: uszsvúv – megtérés, uszfiló – imádság, ucödökó – jótétemény.

A hagyomány szerint ezen a napon az Örökkévaló előtt három könyv áll nyitva: a jók, a gonoszok és a középek könyve, melyek közül az egyikbe beírják valamennyi ember, az előző év cselekedetei alapján.

Az a szokás, hogy ilyenkor ne túl sokat aludjunk, nehogy végigaludjunk a ránk köszöntő évet, s a Talmud

(folytatás a 2. oldalon)

Véget ért a XII. Nyári Zsidó Fesztivál

SZEMELVÉNYEK A PROGRAMBÓL

Megnyitó

Gozsdu-udvar... felújított formájában, minden árkádjá kihasználva, sátrak, kitelepülések, beszélgetésre alkalmas sarkok, színpad, s a kínálat, mint egy nyári piac: színes, szemet gyönyörködtető, pénztárcát kinyitásra készítő.

Radó Anna koordinátor – köszönhetően óriási pozitív változáson esnek át. Valóban profikká váltak. Megérdemelten volt hatalmas sikerük.

A fesztiválprogram első délelőtti jén az érdeklődők között rabbik, hitközségi vezetők, előljárók, az orto-

nemzetközi zsidóság büszkén felmutathatja: ezt alkotta, ezt őrizte meg a világtörténelem legborzasztóbb évszázadában, a huszadikban, s emellett büszkélkedik a ma tehetségeivel, dalban, versben, zenében és prózában.

Zoltai fontosnak tartotta megemléteni: az esemény nem titkolt ambíciója, hogy ilyenformán is szóljon a magyarországi zsidóság szellemi képességeiről, hogy bebizonyítsa zsidóknak és nem zsidóknak: képes a régi, rangos hagyományokat szaporító ötletességgel folytatni és azt a modern világban is alkalomról alkalomra megújítani. Másik ambíciója – tette hozzá a szónok – alkalmat adni, helyet és helyzetet biztosítani kivétel adottságú és tudású művészekkel történő nemzetközi találkozásra is.

Hiller István szólt a hagyományteremtésről, ezen belül arról is, hogy a jó szándék önmagában kevés egy-egy kezdeményezés esetében, a kellő pluszt nehéz szavakba önteni. Sok éve, ha még nincs is itt a programozat naptári ideje, várják, hiányzik, már látni, megélni akarják, örülnek eljövételének. Ez a dolog lényege, ez az igazi hagyományteremtés művészete. Zsidó művészet nem csak zsidóknak.

Az eseménysorozat Európa leg-rangosabb fesztiváljává nőtte ki magát, a tavalyi évben 130 000 különféle vallású és érdeklődésű látogató tisztelte meg programjait. Hiller elmondta, bár nem feladata egy-egy rendezvényt ajánlani, a Radnóti-évforduló kapcsán most mégis felhívja a figyelmet *Bálint András* színművész estjére.

Végül kifejezte kívánságát: jellemezze még sok évtizeden át a jókedv és a színvonal a fesztivált.

Steiner Pál a kezdetek után a fesztivál mostani megítéléséről beszélt, vagyis hogy a műsorfolyam állandó gazdagodásának köszönhetően ma már fontos, különleges, ünnepi eseménynek tekinthető, amely minden magyar állampolgárnak szól, az ide látogató külföldieknek is, s nem utolsósorban azoknak, akik valamilyen módon kötődnek a zsidósághoz.

Arra a „vádra”, miszerint ez magamutogatás lenne, azt felelte: lehet, de ez így természetes, hiszen a zsidó kultúra a magyar kultúra szerves része, s ezen a módon is lehet „állj”-t mutatni a szélsőségeseknek.

A megnyitóbeszéd elhangzása után folytatódott a jövés-menés, a nézelődés, a még aznapra meghirdetett különféle programokra történő felkészülés.

Lehetett sóletet kóstolni megfizethető egységáron, melyet több étterem konyhája is kínált, Sacher tortát enni a hagyományos sabbati éték árának több mint duplájáért, vásárolni például az Újpesti Otthon Israel Selárol elnevezett speciális részlegének lakói által készített (tényleg) különleges judaikákból, és egyáltalán... lehetett jól érezni magunkat-egymást, a lehetőséget, a hangulatot.

Robert Capa-kiállítás

Robert Capa tematikus, Izrael fennállásának meghatározó periódusában készült felvételei méltóbb helyszínt, mint a Zsidó Múzeum II. emeleti kiállítótermei, nem találhatók volna.

Bár nem volt díszes, személyre szóló meghívó, azért a szervezés, a fesztiváliroda jóvoltából szép számmal eljöttek, hogy körbesétálva láthassák a fotósok legjobbjának alkotásait.

Alföldi Zoltán bevezető szavait követően *Zoltai Gusztáv* kapott szót. Elmondta: Robert Capa, aki élete során mindenkit megismert, akit meg akart ismerni, mindenkivel barátkozhatott, akire csak vágyott, ezzel a kiállításal itt, ebben a múzeumban,

dox hitközség elnöke és nem utolsósorban a fesztivált protokollárisan megnyitó személyiségek is megjelentek. *Alföldi Zoltán*, az eseménysorozat házigazdája üdvözlő szavait követően a színpadra vonult *Hiller István* oktatási és kulturális miniszter, *Horváth Csaba* főpolgármester-helyettes, *Steiner Pál*, az MSZP frakciójának elnöke, *Streit Sándor*, a BZSH elnöke és *Zoltai Gusztáv* ügyvezető igazgató.

A két nyelven elhangzó üdvözlő-

Hiller István kulturális miniszter beszél

A megnyitó kitűzött időpontját jól megelőzően már *Gerő András* sajtótájékoztatóját is nagy érdeklődés kísérte. A hangosítás kiváló volt, így a látogatók, miközben a történész az „Együtt többen leszünk” cívül kezdeményezéséről (melyhez elsők között csatlakozott a fesztivál is) tartott átfogó előadást, nézelődhetek, megtapinthatják, megvásárolhatták a kiállított portékákat, mívés tárgyakat, ékszereket, olvasnivalókat, a kézműves és könyves kirakodóvásár ajánlatát-kínálatát.

Zoltai Gusztáv megnyitóját

Még a beszéd elhangzása előtt fantasztikus örömenét, ismert és kevésbé ismert klezmerszámokat hallhattunk a színpadról a hetes formációban felállt Zimir zenekartól. A laudererek néhány év alatt saját maguknak és a velük foglalkozó felnőtteknek – mint *Nagy Anna*, (Budapest Klezmer Band) művészeti vezető,

sek után elsőként Zoltai Gusztáv lépett a mikrofonhoz. Szólt a tizenkét évvel ezelőtti időszakról, amikor a fesztivál szervezői „mertek nagyot álmodni”, majd elmondta: „Azóta minden nyáron felhangzik a nyitány, felgördül a virtuális aranyfüggöny, s megnyílik előtűnk a Nagy Varázslat.” Az igazgató mirákulumnak nevezte az eseményt, ahol a honi és a

Éjfélig zenéltek

hazaérkezett. „A pillanat csak a megfelelő helyszínen izzik igazán” – idézte fel a művész gondolatát, vallomását.

A BZSH-Mazsihisz ügyvezető igazgatója beszélt arról is, hogy a magyar zsidó Capa élete izgalmas, mint egy jelképek sorozatából álló film, s kalandjaiban ott lüktet a huszadik század valamennyi végzete. Közép-Európától távol élte át a holokauszt időszakát, s talán innen ered lelkiismeret-furdalása és a vágy, hogy Izrael létrejöttének első pillanatától, Erec megszületésétől kezdve ott legyen a Szentföldön.

A művész fotózás közben minden mozdulatával érezte, bibliai honfoglalókat örökít meg, az Örökkévaló által megáldott hősöket, a szent föld, az ősi falak, a végtelen sivatag haza-teremtőit. Ezek a képek corpus delictik – hangsúlyozta Zoltai, hozzátéve: nem is függhetnének méltóbb helyen, mint itt és most, a 150 éves fennállását ünneplő Dohány utcai zsinagóga mellett, a *Teodor Herzl* szülőháza helyén álló múzeumban.

Majd az esemény egyedülálló voltára utalva tájékoztatott arról is, hogy a Nemzetközi Fotográfiai Intézet az eredeti képek másolását egyetlen alkalomra engedélyezte a Zsidó Nyári Fesztivál számára, utána meg kell őket semmisíteni. Szóval: csak itt és csak most!

Csák Ferenc szakállamtitkár szólt az alkotóról, méltatta pályafutását, imázs kialakításának körülményeit, párizsi munkásságát, híres fotói közül kiemelve például a normandiai partraszállást megörökítőket.

Róbert Capát idézve – ha nem elég jók a képek, nem voltál elég közel – utalt arra, hogy a művész legtöbb-ször nagyon is közel ment mindahoz, amire kíváncsi volt, amit látni és láttatni szeretett volna. Az államtitkár a kiállított portrékról szólva megjegyezte: egy gyermeki arcban egy nép szenvedése, egy nép reménye tükröződik vissza.

Csák Ferenc a továbbiakban szólt arról is, hogy ez a kiállítás, ez a látvány segíthet az elterjedőben lévő ordas eszmék megfékezésében is.

Gerő András történész nagyon alapos áttekintést adott, amikor történelmi kontextusba helyezte az eseményt. Sok-sok egyéb mellett elmondta: Capa magyar zsidónak szü-

letett, élete első 18 évét hazánkban élte le. Szekuláris zsidó volt, zsidósága nem vallási identitásában jelent meg, hanem annak tudatosításában, hogy egy olyan korban élt, amelyben Németországban, Magyarországon és még a világ számos helyén fenyegetéssel és üldözöttséggel járt, ha valaki zsidónak született.

A történész feltette a kérdést: Mi Magyarország viszonya a tehetséghez? Mi a viszonya azokhoz, akik bármilyen szakmában valami újat, valami mást akarnak? Mit tūr és mit szeret Magyarország? Majd pontosítva tovább fogalmazott: Mi hát Magyarország? Az éppen uralkodó politikai rendszer? A rendszeren belül hatalmon lévő politikai kurzus? A társadalom, vagy éppen a kultúra? Vélhetően ezek együttese teszi ki az országot, és mindegyik tényezőnek megvan a maga változó erejű szerepe az összképben. Gerő így folytatta: sok példa van arra, hogy a tehetséget Magyarország ilyen-olyan módon ellehetetlenítette, de persze arra is, hogy különböző metszetekben, dimenziókban támogatta, felkarolta. Ha nem általában a tehetségről beszélünk, hanem arról, hogy a tehetség személyi hordozója zsidó származású, akkor mi ennek a helye abban a komplexumban, amit Magyarországnak hívunk?

Retro Dívák

Pótszékes telt ház fogadta az Uránia moziban megrendezett „Retro Dívák” című programot.

Ami retro, az jó ideje divat, felkapott, keresett. S ha egy vagy több korszak, időszak zenei világát, azon belül is az évtizedek óta fülben megbújó dallamokat három olyan kiválóság szólaltatja meg, mint *Rácz Kati*, *Bódy Magdi* és *Falus Mariann*, a sikert borítékolni lehet.

„Társtettesként” *Rátonyi Róbert*et köszönthették, aki nemcsak az elhangzó számokat hangszerelte, de zenekarvezető zongoristaként is közreműködött, s kiváló társaival fantasztikus csapatot alkotott.

A közönség életkora abszolút vegyes volt, de tizenévestől a nagymamáig egyek voltak abban, hogy nosztalgálni jó; akinek már van mire, annak emlékezni is; be lehet bizonnyítani az ifjaknak, hogy régen is volt zene, régen is voltak sztárok – vagy csak régen voltak sztárok?

Nem ismerték azt a szót, hogy celeb, és igen kevés volt önmagában a szépség, megkockázatom, nem is nagyon számított. Ami fontos volt, s tán azóta is ritkán az, az a tehetség, az előadókészség, a zeneiség, a HANG.

Az Urániában ezen a kellemes nyári végi estén a vártnál is többször kaphattak mindazok, akik megtöltötték a méreteiben nem is kis filmszínházat.

A dívák úgy megjelenésükben, mint színpadi mozgásukban, közönséggel való kommunikációjukban mintegy iskolát teremtettek, lehet rájuk figyelni, el lehet lesni mindezt, a különféle képzőkben el nem sajátítható pluszt, a siker zálogát.

Az egy rész – két zenei blokk során

Megszületett a Zsidó Állam – jelenti Ben Gurion

(Robert Capa felvétele)

Nyisd meg a Menny kapuit!

(folytatás a 2. oldalról)

üdvét, a bűntudat létrejöttét és Isten megbocsátó kegyelmének ajándékát. Bár Isten szerette leghűségesebb szolgáját, Mózes, de ő is ember volt, aki bűnt követett el, és ezért bűnhődni kellett. Az Örökkévaló nem engedte be az Ígért Földjére, csak messziről láthatta az országot, aztán a határ előtt meg kellett halnia. Isten nagyon szerette Mózes, és a midrás szerint fájdalommal jelül még egy könnyet is hullajtott érte. A Növaj hegyén az Örökkévaló Mózeset eltemette, s az elhullajtott isteni könnyből egy patak keletkezett. A kis patak egész évben csendesen folydogál a hegyek között, a Szlichesz első hajnalán megduzzad, folyamává lesz és megárad. Bölcsseink azt tanítják, hogy azért árad meg a kis patak, mert ilyenkor, Szlichesz reggelén, a bűnbánattól zokogó zsidóknak könnyei mind behullnak.

Isten könnyének folyója a megtért zsidók könnyeitől tengerré lesz. A bűnbánat szentséges ünnepein Isten bepillant a könnyeknek vizeibe, és ott látja saját könnyében a megtérőknek könnyeit. Ilyenkor elfoglalja helyét az irgalom trónusán: „megbocsátja népe bűneit és sorra eltörli azokat”. A zsidó embereket sokszor a szenvedés sötéteje és a feljüket áradó gyűlölet homálya vezeti Istenükhöz. A hagyományos tanítás szerint a zsidóság erejét a mutatja a legjobban, ha nemcsak a válságok idején imádkozik napkeltekor, hanem a szabadság napjaiban, a békeesség idején is. A Szlichesz első hajnalán, amikor még pihen város és falu, és a sötétség leple alól bontakozik ki csendben az élet, pirkadat felé fényben úszik a Mennyei birodalma, az Ég kapui kitarulnak a mi imádságunk előtt: „Irgalmas Atya, aki meghallgattad az elnyomottakat, hallgass meg minket is! Könyörület Ura, aki felemelted a megaláztatott lelkét, emeld fel népedet. Hatalmas Isten, aki megsegítetted a megtört szívűeket, segíts meg bennünket.”

A fentiekben leírtak szellemében kívánom valamennyi hittestvérünknek, a világ zsidóságának, benne a magyarországi zsidóságnak, hogy adjon az Örökkévaló békés, boldog, minden jóban gazdag, egészséges új esztendő. Lösonó tajvo tikoszéví.

Brigantik vagyunk

Számos olvasói megkeresésre válaszolom: azért hagyjuk abba az 1946-ban megjelent „Fasiszta lelkek” című könyv folytatásos közlését, mert a visszajelzések szerint csak a vádlottak védekezése „jött át”, tetteikre csak halvány célzás történt. Azaz csupa vallásos, istenfélő embert akasztottak fel azokban az időkben...

Kedves Olvasó! Gyenge idegzetűek, valamint azok, akik meg akarják nézni a „Beestelen Brigantik” című filmet, innentől ne olvassák tovább ezt a cikket.

Ennyit bevezetől a fent említett slágerfilm elé. Hogy honnan a hasonlóság a fentiek és a film között, ezt próbálnám meg elmagyarázni, hangsúlyozva, hogy ez nem filmkritika.

A történet szerterágazó, de ami megmarad bennünk, „túlérzékeny” zsidó túlélőkben, az a következő. Adva van egy zsidó brigád, amely elhatározza, hogy megöl minden náci, aki a keze ügyébe kerül. Kivéve azokat, akik „köpnek” a többiekéről. Öket futni hagyják, viszont homlokukra egy késsel horogkeresztet vésnek (közelképben). Ölésüknek széles repertoárjába beletartozik a skalpolás (közelképben), a baseballütővel való agyonverés (közelképben), a fegyverrel több helyen megsebesített nő vallatása, amikor is az egyik láb-lövés vérző sebébe a zsidó parancsnok személyesen teszi be az egyik

ujját, ott forgatja, mialatt a nő vonaglik, ordít a fájdalomtól (közelképben). A film végén a németek vezetője alkut ajánl a zsidóknak: lehetővé teszi, hogy megöljék Hitler, Göringet és egy moziban lévő több vezető náci, viszonzásul ő egy amerikai szigeten kér egy házat, magas életjáradékot stb. Felettesük telefonos bejegyzésével megegyeznek, a németet hadsegédjével együtt elviszik az amerikai zóna határára, a zsidó parancsnok is segítőjével van, kiszállnak a teherautóból, s így, négyesben, visszaadják egymásnak a fegyvereket, majd a zsidó parancsnok odaszól segítőjének: a tisztet bilincselj meg, a társát skalpold meg. A német tiszt értetlenkedik, majd a skalpolás után órá kerül a sor. Lefektetik a földre, és a brigantik művésze, aki eddig is szó szerint gyönyörködött e különleges adottságában, előveszi a kését, és horogkeresztet vés a náci tiszt homlokára (közelképben). Főnöke megdicséri: ez az egyik legjobban sikerült munkád... Ezzel végződik a film.

Ezek a zsidók a film szerint azért haragudtak meg annyira a náciakra, mert ez a bizonyos tiszt a mozi elején egy bujkáló zsidó családot megölt.

Három vagy négy emberért ilyen felhajtást csinálni?! Szegény náci...

Kardos Péter

Az irgalom és a megtérés kapuja

(folytatás a 2. oldalról)

megszállás előtt, a VII. században kezdték építeni. E híres portál északi szárnyának neve Säär háTsuvá, azaz a Megtérés Kapuja. Dél felé eső része a Säär háRáhámim, az Irgalom Kapuja. A zsidó hagyomány szerint a Säär háRáhámim, az Irgalom Kapuján keresztül érkezik majd el a Messiás, és hozza el a megváltást.

A legenda szerint első Szulimán szultán, amikor hallotta a zsidók e felfogását, tanítását, befalaztatta a kapukat, és elé muzulmán temetőnek hagyott helyet.

E kettős kapuzat elnevezésének üzenetértéke van. Tsuva a megtérés és Ráhámim az irgalom. A Megtérés tíz napjának gondolatai ezek. Megtérni az Örökkévalóhoz lélekben, gondolatban, érzelmekben, hitben.

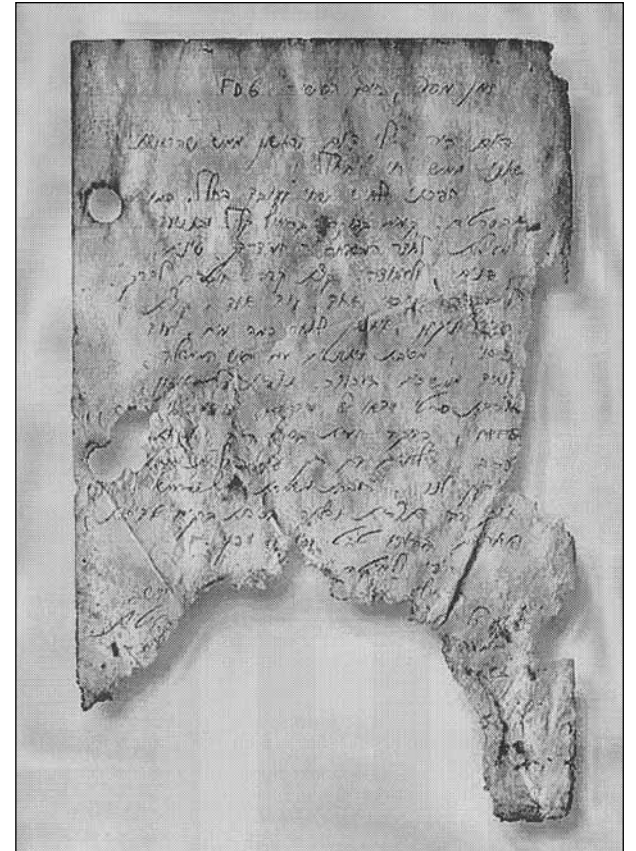
Ráhámim, az irgalmasság, a szeretet gyönyörű fogalmát hangoztatjuk a fenséges napok áhítattal teli hangulatában.

2. Nemrég bejárta a világsajtót a hír, mely szerint Ilan Ramon, az első izraeli – tragikus körülmények között elhunyt – asztronauta naplótöredékét bemutatták a jeruzsálemi Izrael Múzeumban. A bemutatás eredeti időpontja 2008. október 5. volt. Ilan Ramon hősi halált halt társaival együtt a Columbia amerikai űrhajó fedélzetén. 2003. február 1-jén, a leszállás megkezdése előtt néhány perccel történt a szerencsétlenség, és az űrsikló mind a hét utasa az enyészetté lett. Közöttük a negyvennyolc éves izraeli pilóta is. Nem sokkal a tragédia bekövetkezése előtt rádiótelefonon mondotta a következőt:

„Jól tudom, hogy utazásommal Izrael egész népét képviselem itt az űrben. Különösképpen fontos ez, hiszen egy soá-túlélő leszármazottja vagyok, aki már Izraelben született. Nagyon sokan honfitársaim közül ezt az egész utazást úgy élik meg, mint egy álom megvalósulását.”

A világűrbe felvitte magával Izrael jelképeit. Többek között egy követ a Tel Aviv-i Egyetem szegélyzetéből,

városának, Rámát Gánnak és szülőhelyének, Beer Sevának a zászlaját, egy miniatürizált tóratekereset, amelyet egy Auschwitzot túlélt és jelenleg Izraelben élő ember adott át neki, valamint néhány mezuzát.

Ilan Ramon naplótöredéke

Csodával határos módon a napló földet ért. A napló, amely ki volt téve az időjárás viszontagságainak, elképesztően magas hőnek és hidegnek, végül Texas állam egyik falujának környékén landolt. Amikor megtalálták, visszajuttatták a családnak. Harminchétf oldal maradt meg. Ebből kettő került az Izrael Múzeumba. A múzeum szövegírójének szavaiból idézek:

שני הדפים שמוצגים בתערוכה כוללים רישומים שנכתבו על ידי רמון והעתיק של תפילת קידוש. אוצר המוזיאון אמר כי רמון העתיק את התפילה אל יומנו כדי שיוכל לשאת אותה בחלל ולשלוט את הברכה אל כדור הארץ

„Ramon lemásolta naplójába a kidus imádságát, hogy fent a magasságokban is hangozzék el legszentebb imánk egyike. És azért, hogy küldje üdvözlését, mondhatnánk így is, a jókívánságait, az egész földnek.”

Küldetéstudat vezette e nagyszerű embert, aki a magasságokban is az imádság szavait mormolta, és úgy érezte, hogy onnan fölülről is bráchát (áldást), üdvözlést kell küldenie az egész földnek. Ramon írása, üzenete a ma emberéhez is szól. Akik nem kilométerek százaival, nem több száz kilométerrel a föld felett lebegünk, hanem itt élünk a mindennapok valóságában. Óriznünk kell az ősi imádságot, amellyel a hagyomány elkötelezetteivé válunk.

És ilyenkor, a nagyünnepek forgatagában önmagunkért is imádkozunk, közösségeinkért is, de „üdvözlünket és jókívánságunkat küldjük az egész földnek”, annak reményében, hogy talán béke lesz a bolygónkon. Annak reményében, hogy végre nyugalom lesz az emberek körében. Hogy nem a fegyver, az erőszak és a terrorizmus, hanem a derű, a nyugalom és a belső békesség lesz valamennyiünk osztályrésze.

Álom mindez?

Lehet.

De álmok nélkül nagyon nehéz élni.

Testvéreim figyelmébe a megtérést, az irgalmasságot, a jócselekedet gyakorlását, az ősi imák elmondását, a benne lévő tartalmak átélését és az egész emberiség iránti felelősséget ajánlom.

Az ünnepek közeledtével szálljon fohászuk a Világ Alkotójához:

Mennyei Atyánk, Világ Alkotója, Izrael Szirtje és Megváltója!

Tekints le reánk a magasságokból, fogadd el elhangzott és elhangzó imádságainkat!

Nyisd meg az ég kapuit imádságaink előtt, s írd be valamennyiünket az Élet Könyvébe!

A Világ Alkotója részesítse áldásban közösségeinket, asszonyainkat, férfitársainkat, idősebbjeinket és fiataljainkat egyaránt!

A Világ Alkotójának áldása legyen Izraelen, a világ zsidóságán, az egész emberiségen!

Sáná tová tikátévu vetéchtátemu!

L legyen osztályrésznünk a békés, nyugodt, áldott zsidóknak új esztendő!

Hírek, események röviden

– **A WIZO** a következő ülését szeptember 29-én (kedd) 16 órakor a Frankelban tartja.

– **Kitüntetés.** Jávor Mátyást, a székesfehérvári hitközség elnökét a város önkormányzata augusztus 20. alkalmából eredményes hitéleti munkájáért Székesfehérvárré DÍjban részesítette.

– **Adományok.** Szónyi Pál Tibor felesége, Wilhelm Alice emlékére 340 000 Ft-ot adományozott a Herman-tálató részére, ipari mosogató vásárlására.

– **Kiegészítés.** Ezúton értesítjük olvasóinkat, hogy az augusztus 15-i számban Régi szép idők siratása címmel megjelent cikk mellett közölt „Illusztráció” aláírású képen látható Somogyi Nusi néni (105) semmi köze nincs az elbeszélés témájához.

– **Holokauszt Emlékközpont.** Cím: Budapest IX., Páva utca 39. Nyitva: hétfő kivételével naponta 10–18 óra között. Telefon: (1) 455-33-33. Honlap: www.hdke.hu. E-mail: info@hdke.hu

Keresse a hírlap árusoknál és az Inmedio. Relay boltokban!

PÓNEM magazin

225 Ft

Előfizetés:
Pónem, 1242 Bp., Pf: 294,
email: ponem@freemail.hu

SZENESIVÁN

Valamikor Vallási Vezetőink Voltak

GIORA SHARON FŐKÁNTOR

„Rabbimúzeum” – gyerekszemmel

Dr. Scheiber Sándor

Aki egyszer találkozott vele, az nem tudja elfelejteni karizmatikus, lenyűgöző egyéniségét, zseniális tudását és emlékezőtehetségét, kedves, közvetlen modorát, bölcs humorát.

Apja, *Scheiber Lajos*, a Nagyfuvaros utcai templom hajdani kiváló rabbija volt. Maga *Scheiber Sándor* Dunaföldvár kicsiny hitközségében kezdte rabbinikus pályáját, ott működött a deportálásig. Hazatérve a számban megfogyatkozott rabbiikkal és tanárokkal együtt munkálkodott a zsidó szellemi élet felélesztése terén. *Löwinger Sámuel* mellett nagy szerepe volt a rabbiépítő újraindításában, jövőjének kialakításában.

A zsidó tudományok nagy értője és mestere volt, messze földön híres tudós. Sok kitüntetés, elismerés birtokosa, számtalan magasröptű irodalmi és tudományos munka szerzője. Megszámálhatatlanul sok külföldi ajánlatot kapott, a világ számos előkelő egyeteme kínált fel neki katedrát, de ő maradt. Nem vágyott sehova. Otthon, saját megszokott környezetében kívánt alkotni, tenni, tanítani, eredményeket felmutatni.

Scheiber professzor számára a zsidóság a vallást, a kultúrát, a tudományt és a hovatartozást egyaránt jelentette. Ezeket az összetevőket soha nem választotta el, egyiket a másik nélkül üresnek, céltalannak érezte. Rabbik generációi tanultak és végeztek nála, áldó kezét több tucat avatandó rabbi fejére tette, amikor az ősi áldással útjukra bocsátotta őket. Korszakot jelentett a magyar zsidóság életében, vallási és kulturális működésében. Rabbinikus oktatásában fontos szerepe volt a gyakorlati lelkészkedésnek, a rabbi lelképásztori működésének. A hitre való nevelés, a hagyományok továbbvitelére volt az, amit a legfontosabb feladatként jelölt meg rabbinövendékeinek. Mégis „kikezdték” oktatási módszerét, egyesek cikkeztek róla, vagy mondhatnám, „cikizték” őt, mondván, hogy „a középkori sírkőfeliratok kutatására, megfijtésére oktatta tanítványait”. Ez igaz is volt, a cikkező csupán azt felejtette ki „kritikájából”, hogy erre nem a rabbinikus tanulmányok HELYETT, hanem azok MELLETT terjesztette ki oktatói tevékenységét. Számára a rabbi több volt, mint vallási vezető, nem csupán a szorosan vett biblikus és talmudi

Emléke örökké él

tudást követelte meg, hanem annál sokkal többet: történelem, esztétika, néprajz... Nála mindez hozzátartozott egy rabbi felkészültségéhez. Egyforma fontossággal bírt a vallási és világi tudományok ismerete, mert ezeknek fényénél látta, láttatta a kölcsönös ráhatásokat.

Szerette és mindig kereste a vékonyan fogó finom tollakat. Hihetetlenül apró betűkkel írt, az idősebb, gyakran rosszabbul látó kollégák nem kis bosszúságára. A munkaszolgálat idején meglátogatta az akkor 91 éves, kórházban fekvő legendás szegedi főrabbit, *Löw Immanuel*, és levelet vitt neki. Löw megköszölte a levelet, majd így szólt Scheiberhez: a levedesed jobb, mint az írásod.

Fiatalok sokasága ismerte meg általa a vallást és tért vissza az ősi forráshoz. A rabbiépítő péntek esti istentiszteletei és az azt követő kidusok rendkívüli népszerűsége az ő idejében jutott el a tetőfokra. Mindig volt ideje, hogy bárkivel beszélgesen, ha kérdéssel vagy valamilyen problémával fordultak hozzá. Lelki és szellemi vezetője volt azoknak, akik a közelébe kerültek.

Temploma liturgiáját, zenei életét olyan kiváló egyéniségek kezére bízta, mint *Feleki Rezső*, *Ádám Emil* és *Kármán György*. Szerette a művészeteket, köztük a zenét és a kántor-

éneket. Nagy tisztelője, rajongója volt *Tkatsch Izraelnek*, a Rumbach utcai templom hajdani legendás főkántorának.

A professzor úr szeretett „sidacholni” is. Ha egyedülálló fiatalemberrel találkozott, azonnal arra gondolt, hogy ismer-e hozzá való zsidó lányt, akit bemutatathatna neki. Sok pár talált egymásra az ő „közvetítésével”, sokakra adta áldását, sokaknak adott útmutatást.

Ismert volt bölcs humoráról, igen találó megjegyzéseiről. Ironikus szólásaival önmagát sem kímélte. Erre példa az alábbi kis eset. Mint általában a tudósok, az elgondolkodó zseni, ő is kissé szórakozott volt. Egyszer az istentisztelet előtt a rabbisapkáját kereste, és nem találta. „Hol a süvegem?” – kérdezte. Láttam, hogy nem sokkal előtte összecukta és a reverendája zsebébe tette, miközben valakihez beszélt. „Nincs a reverenda zsebében, professzor úr?” – kérdeztem, mintha csak találgatnék. Belenyúlt, és kihúzta onnan a sapkát. Kesernyész mosollyal rám nézett, és így szólt: „Hát tudod... ez már az öregség jele...”

Apám sokszor funkcionált mellette, én is többször imádkoztam elő a templomában. Apám nyolcvan éves születésnapját is ott ünnepeltük.

Scheiber professzor szívhez szóló, meghatározó beszédet mondott, emlékező és emlékeztető régi, közösen átélt eseményekre. Hogy milyen apróságokat vett észre, arra példa a következő: Az istentisztelet előtt, amikor a reverenda már rajtam volt és a sapkát tettem fel, észrevettem, hogy Scheiber némán és mereven néz rám.

„Valamit mondani óhajt, professzor úr?” – kérdeztem. Így felelt: „Én ilyet még nem láttam! A sapkát is pont úgy teszed fel, ahogy apád! Hát ezt is lehet örökölni?”

Megírtam másutt, hogy gyakran vitába szállok a közhellyel, miszerint „nincs pótolhatatlan ember”. Amikor Scheiber professzorral gondolkodok, beigazolódnak az az érzésem, hogy sokan voltak körülöttünk, akiket soha nem tudunk pótolni. Helyettesíteni igen, de pótolni nem. Áldott szelleme beragyogja a rabbiépítő minden sarkát... a zsinagógát, a könyvtárat, az osztálytermeteket. Emléke örökké él azokban a szerencsésekben, akik ismerték, tanultak tőle, zsenialitásának egy kicsiny szikráját örökségül kapták.

Kerekasztal a pápáról

„II. János Pál pápa és az ökumenizmus” címmel vallásközi kerekasztalt tartottak a Király utcai Vam Design Center „Természet Termében”, *Kránitz Mihály*, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Hittudományi Karának professzora, korábbi dékánja, *Tőkéczi László*, a Duna melléki református egyházkerület főgondnoka (világi vezető), történész és *Kardos Péter* zuglói főrabbi, az Új Élet főszerkesztője részvételével. Annak ellenére, hogy számos hasonló rendezvény volt már és a beszélgetés hétköznap este fél 8-kor kezdődött, viszonylag sok, főként fiatal ember gyűlt össze, hogy meghallgassa a három történelmi egyház képviselőjét. A beszélgetésre a II. János Pál pápának emléket állító kiállítás nagytermében és díszletei között került sor: a falakon mindenhol a katolikus egyházfő utazásait és kirándulásait ábrázoló, a pápa hivatalos fotója által készített képek néztek vissza a jelenlétűkre, a széksorok mögött pedig II. János Pál egyszerű, vízálló szövetből készült túrasátra és cipője volt látható. A beszélgetés sok más hasonló rendezvénnyel szemben nem vesztett el egymással feltűnően kedves főpapok tiszteletköreiben. Persze szép számmal előfordultak ilyenek is, mindenki ügyelt, hogy szavaival véletlenül se bántsa meg a másikat, de azért izgalmas, pikáns részek is voltak a csütörtök estének: Kardos Péter főrabbi katolikus kollégájának felvetette – amit tavaly egyébként lapunkban is szóvá tettünk –, hogy a Biblia Éve című rendezvénysorozatára miért nem hívták meg a zsidóság képviselőit. Holott a Biblia – keresztény terminussal élve – ószövetségi része egyértelműen a zsidóságról szól és a közösséghez köthető. *Kránitz Mihály* utólag is elnézést kért a tévedésért, amely szerinte nem szándékos, csupán egy szerkesztési hiba és feledékenység volt, és hitet tett amellett, hogy a jövőben ilyen eseményekre meg kell hívni rabbikat is. (A rendezvénysorozat vége felé, az esztergomi találkozóra a szervezők egyébként már meghívták a zsidóság képviselőit is.) A beszélgetés második fele a katolikus és a református fél lelkes hitvitájába torkollott, amelynek konzekvenciája: ugyanabban hisznek, de azért senki se akarja kisajátítani a kereszténységet. Az egyik néző azt kérte, hogy a főrabbi is szóljon hozzá a katolikus (!) hitvitához és a keresztény egyházak belső nézetkülönbségeihez, amit Kardos Péter ügyesen azzal utasított vissza, hogy közölje: „Az Újszövetség nem képezi a zsidó hit részét, és amire nem ért, abba nem kíván beleszólni.” A főrabbi egyébként személyesen kétszer is találkozott II. János Pállal, és mind az Új Életben, mind az előadás keretében meleg hangon és nagy tisztelettel emlékezett meg róla, amivel nagy tapsot váltott ki. Várható volt, hogy szóba kerül II. János Pál pápa bocsánatkérése a zsidóságtól a katolikus egyház vétkei miatt.

„A keresztény hit egyik alapja a megbocsátás és a bocsánatkérés, szembenézés és átgondolása a múltnak. II. János Pál pápa életében több mint százszor bocsánatot kért az egyház bűneiért, szóban és egyházi dokumentumokban is, hogy ezáltal a múlt sebeit gyógyítsa. Megkövette a zsidóságot a holokauszt miatt, de bocsánatot kért más vallású embertársaitól a Szent Bertalan-éj és – debreceni látogatása során – még a gályarabságra küldések miatt is” – mondta *Kránitz Mihály*, aki leszögezte, hogy a pápa bocsánatkérései túlmutatnak a formális gesztusok szintjén és hozzájárultak egyházuk és más vallások, országok és kultúrák közötti kapcsolatok építéséhez, újrafelvételehez. Például az Izrael és a Vatikán közti diplomáciai kapcsolatok felvételehez.

Tőkéczi László, Kardos Péter, Kránitz Mihály

Kardos Péter a megbocsátás kapcsán elmondta: „A vallásos zsidók a hoszszúnapon, jom kippurkor bocsánatot kérnek Istentől, aki hitünk szerint megbocsát. Ez a könnyebbik része... De embertársainktól is bocsánatot kell kérnünk. Ha valaki azt mondja, hogy nem bocsát meg, akkor a szemére lehet vetni: te többnek képzeld magadat Istennél?! Isten megbocsát, és te nem?! Ez persze az ateistákra nem vonatkozik (*nevetés a közönség soraiból*)” – mondta Kardos Péter, aki II. János Pál pápa bocsánatkéréséről szólva hangsúlyozta: „Néhányan kértek már bocsánatot tőlünk, de ilyen szinten, gesztussal és őszinteséggel még nem! Az Ő személyét és bocsánatkérését nem lehet »überolni«. Hihetetlen varázsa volt még ellenségeire is, temetésén például olyan emberek fogtak kezét, akik korábban szóba sem álltak egymással.”

Tőkéczi László szerint a bocsánatkérés és a megbocsátás a modern kor áldozata lett, és elvesztette értékét, súlyát. Az emberek csak egymás szemében keresik a szálkát, miközben a maguk szemében nem veszik észre a gerendát.

Az estére nyúló rendezvényen részt vevő egyházi méltóságok kölcsönös gesztusokat tettek egymásnak, és a különböző vallások közötti párbeszéd folytatásának fontosságát hangsúlyozták. Ami nagyon hiányzott – pedig nézői kérdésként felvetődött közállapotaink kétségbeesítő nivótansága –, az az volt, hogy egyik keresztény egyház képviselője sem ítélte el napjaink szélsőséges tendenciáit, az erősödő szélsőjobbot és rasszizmust.

Szilágyi Iván Péter

BELVÁROSI EGÉSZSÉGCENTRUM

INGYENES MÉRÉSEK!

- hallásvizsgálat
- vérnyomás mérés
- vércukorszint mérés

Információ, bejelentkezés:
1132. Budapest, Visegrádi u. 15.

236-07-55

- Fül - Orr - Gége, Hallásvizsgálat (analóg, digitális, fülben és fül mögött viselt hallókészülékek és tartozékok nagy választéka és szervizelése)
- Fülzúgás terápia
- Pszichológia
- Belgyógyászat, pszichoszomatika

- Gasztroenterológia (diétás szaktanácsadás, IBS, reflux...)
- EKG vizsgálat, UH diagnosztika
- Nőgyógyászat, terhes gondozás
- Érendszeri betegségek vizsgálata (érszűkület, visszér...)
- Gyógyászati segédesszközök és egészségmegőrző termékek